

6. A MÁV 1547 pengős számlát küldött, vagyis fejenként 2 pengő 10 fillért számított fel. *MOL*, 79. tekercs.

7. Ligeti Jenő nyilatkozata, YIVO, levéltári szám 768., jegyzőkönyv 3555., 4. Lásd még *Pinkas ha'kehilot*, 275–278. o., valamint *MOL*, 70. tekercs a hódmezővásárhelyi zsidók névsorával. Lásd továbbá Molnár Judit: *Zsidósors Szegeden 1944-ben*. Doktori értekezés a szegedi egyetemen, 1993, 88–96. o.

8. Lévai Jenő: *Szürke könyv magyar zsidók megmentéséről*. Officina, Bp., é. n. 75–76. o. *Pinkas ha'kehilot*, 466–467. o.

9. *Uo.*, 474–475. o.

10. *Uo.*, 506–507. o.

11. A szolgabíró 3701–1944. sz. alatt azt jelentette az alispánnak május 21-én, hogy Magyarbánhegyesen 418, Mezőkovácsházán 350 zsidót vontak össze. *MOL*, 40. tekercs. A forrás Ferenczy Béla rendeletét is tartalmazza.

12. A helyi csendőrsztag parancsnokát, Bujáki Ferencet egy makói népbíróság ötévi börtönbüntetésre ítélte az általa elkövetett háborús bűnök miatt, így amiatt is, hogy gettósításuk és Makóra való átszállításuk során bántalmazta Apátfalva zsidóit. Nb. 283/13/1946. Csongrád Megyei Levéltár, Szeged.

13. A zsidó közösség ezért számlált még mindig 1123 főt 1946-ban (3,1%). 1949-ben a 263 fős neológ gyülekezetet Szemere Manó és Schulmann Henrik vezette, a 497 tagú ortodox gyülekezetet pedig Guttman Benó és Lemberger Nándor. *Zsidó Világkongresszus*, 4. sz. (1947. április 15.), 4–5.; 13–14. sz. (1949. május), 15., 24., 25. o. Lásd még *Pinkas ha'kehilot*, 350–352. o.

Az alispánhoz írt szívhez szóló, május 8-án kelt beadványukban a zsidó közösség vezetői felajánlották közreműködésüket a zsidóellenes intézkedések megtételében, de kíméletes bánásmóddért könyörögtek, hangsúlyozva, hogy a múltban mindig is hazafiasan, a nemzethez hűségesen cselekedtek. Csongrád Megyei Levéltár, Szeged. Lásd továbbá Molnár Judit, *Zsidósors Szegeden 1944-ben*, 80–87. o.

14. *Pinkas ha'kehilot*, 371. o.

15. *Uo.*, 414–415. o.

16. Szentesnek 1941-ben 510 zsidója volt, akik a város összlakosságának 1,5%-át képviselték. A közösség történetéről lásd Harsányi Sándor: *A szentesi izraelita hitközség története*. Magyar Izraeliták Országos Képviselője, Bp., 1970. Lásd különösen 118–163. o. A könyv a mindszei és szegvári zsidó hitközségek történetéről is tartalmaz mozzanatokot. Lásd még *Pinkas ha'kehilot*, 405. o., valamint dr. Barta Ágnes szül. Krausz 1990. december 5-i, és dr. Barta Gábor 1991. március 21-i személyes visszaemlékezését, mindkettő a szerző birtokában. Lásd továbbá *Szentesi Napló*, 1944. május 7., *Magyar Alföld*, 1946. november 13., és *MOL*, 137. tekercs.

17. Lásd Szilády 1944. május 8-i feljegyzését (760. sgt. 1944.) a *MOL* 93. tekercsén.

18. 1941-ben 934 zsidó lakott a városban (3,1%). Habár a hitközség újjáéledt a háború után, az emigrálások következtében fokozatosan hanyatlani kezdett. Az 1960-as évek elején már csak néhány családból állt dr. Józán Pál vezetése alatt. 1969-re már csak 16 zsidó maradt; a rákövetkező évben a zsinagógát eladták. Harsányi László: *Adalékok a hajdúvárosok zsidóságának történetéhez*. Magyar Izraeliták Országos Képviselője, Bp., 1970, 8–13., 56–57. o. Lásd még Kardos Pál: *Adalékok a hajdúböszörményi zsidóság történetéhez*. Hajdúböszörmény, 1949, és *Pinkas ha'kehilot*, 264–266. o., és *MOL*, 58. tekercs.

19. 1941-ben a hitközség 321 zsidóból állt, akik a város lakosságának 2,73%-át tették ki. Közülük mintegy 60 fő visszatért a háború után, de 1970-re csupán ketten